

A városok világa

A város egyike az emberi civilizáció legnagyobb és legösszetettebb produktumainak. Sokkal több, mint építmények, utak és lakóházak halmaza – emberek rendezett közössége, eleven organizmus, sőt szellemi egység is. Sok évezrede nemcsak a mindenkori gazdaság, az ott élők társadalmi viszonyai, de a tudomány, a technika és a művészetek is tevékenyen alakítják arculatát. Ma sokan vélik úgy, hogy a városok metropolisszá, a metropoliszok városrégiókká növekedése egyre elviselhetetlenebb, nyomasztóbb, személytelenebb világot teremt. Jogos a kérdés, van-e a városnak jövője? (...)

A város tárgyalását nem kezdhetjük magával a várossal – szélesebb, átfogóbb összefüggésbe kell helyoznünk. Az ember nemcsak alkalmazkodik a természeti adottságokhoz és körülményekhez, hanem „világot” alakít maga köré, valamiképpen önmaga köré rendezi, igazítja a dolgokat, és *berendezkedik* közöttük.

Amikor tehát az ember épületeket, utakat vagy városokat épít, valójában egy átfogóbb, rejtélyesebb konstrukciót, egy kereknek és beláthatónak elgondolt rendet materializál. A világ képzetéhez ezért valamiképpen a burok képzete is járul: a belső rendezettséghez a kifelé való zártság is hozzátartozik, a belső békéhez mindig a kívülről való fenyegetettség érzése és a védettség vágya kapcsolódik.

(...)

A városok kialakulása i. e. 3000 körül, Mezopotámia és Egyiptom nagy folyómenti kultúráiban meglepően gyorsan ment végbe – ami arra utal, hogy a városok nem a lakosság egyszerű megsokasodásának köszönhetőek. A város nem nagyra nőtt falu, hanem merőben újszerű „szimbolikus világ”, amit már a korabeli képzelet is így tekintett. A Gilgames-eposzban úgy esik szó az Uruk városát övező falról, mint „égből alászállott építményről” – éles kontrasztként a „paraszti világegyetem” alapjául szolgáló termőfölddel és a hozzá tapadó faluval.

Úgy tűnik, hogy a városok kiemelkedése inkább az istentiszteleti szertartások helyeinek körülkerítésével kezdődött – előbb e szimbolikus helyek gyűjtötték maguk köré a környék szétszórt faluközösségekben élő lakóit, s csak e koncentráció rendszeressé és intenzívvé válásával lettek e helyek előbb vallási, majd uralmi központokká. Persze szellemi centrumból valódi tartós életközösséggé csak olyan helyek válhattak, amelyek megfelelően illeszkedtek a földrajzi környezetbe is – amelyeknek a környező termőhelyekkel és kis településekkel való kapcsolata, mégoly egyszerű áruforgalma biztosítható volt, amelyeket a kereskedelmi útvonalak is érinteni tudtak, s amelyek katonai tekintetben is védhetőek voltak. Mindenesetre jellemző, hogy a városfal, amely évezredek át biztosította és szimbolizálta a város ilyen elkülönült, magába záródó jellegét, csak jóval később nyert katonai-vé-